

Список використаних джерел

1. Використання екранних симуляторів з метою опанування методу трансторакальної ехокардіографії / М.Я. Доценко, С.С. Боев, І.О. Шехунова [та ін.] // Матеріали XII навчально-методичної конференції ДЗ „ЗМАПО МОЗ України”. – Запоріжжя, 2015. – С. 39-40.
2. Использование компьютерных симуляторов в самостоятельной работе врачей-интернов и курсантов на кафедре офтальмологии / Н.Г. Завгородняя, О.А. Рудычева, Н.С. Луценко [и др.] // Матеріали VII навчально-методичної конференції ДЗ „ЗМАПО МОЗ України”. – Запоріжжя, 2010. – С. 31-32.
3. Лёвкин О.А. Опыт использования симуляционных технологий при обучении врачей и парамедиков / О.А. Лёвкин, К.В. Сериков // Матеріали XII навчально-методичної конференції ДЗ „ЗМАПО МОЗ України”. – Запоріжжя, 2015. – С. 67-68.
4. Загальні проблеми та перспективи застосування симуляційних методів освіти / [В.М. Лісовий, В.А. Капустник, В.Д. Марковський, І.В. Завгородній] // Матеріали I навчально-методичної конференції, присвяченої 212-й річниці від дня заснування ХНМУ. – 2016. – С. 3-7.
5. Этапы формирования навыков. Тренировка и тренажеры [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psyera.ru/etapy-formirovaniya-navykov-trenirovka-i-trenazhery-929.htm>

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА
ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЯКОСТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ**

Коковська О.В., Міщенко І.В., Павленко Г.П., Юдіна К.Є.

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних науковців, у яких розглядаються професійні стандарти діяльності науково-педагогічних працівників (НПП). Запропонована авторська система оцінювання ефективності навчальної та методичної роботи викладачів вищих медичних навчальних закладів.

Analysis of Ukrainian and foreign publications about availability and content of the professional standards for scientific and pedagogical workers (SPW) is given in this article. The system of assessment of educational and methodological work effectiveness is proposed.

Ключові слова: якість освіти, науково-педагогічні працівники, стандарти професійної діяльності, показники ефективності.

Всесвітня федерація медичної освіти (ВФМО) розробила Міжнародні стандарти медичної освіти, які стосуються трьох її етапів: базової, післядипломної і безперервного професійного розвитку (БПР). Провідна мета цих стандартів – поліпшення якості медичної освіти. Пильна увага в цьому документі приділяється вимогам до викладацького складу, системи підвищення кваліфікації викладачів, заохочень за успіхи тощо [8]. Якість підготовки викладача і якість навчання розглядаються як основні фактори формування якості освітнього процесу [6].

Нині найбільш розвинутою є система стандартів у сфері професійного викладання, прийнята в США, що охоплює три системи, в яких сформульовані вимоги до послідовних етапів кар'єри викладача: викладача-початківця, кандидата у викладачі, викладача, який займається професійною діяльністю.

У країнах Європи використовується покроковий підхід до кваліфікаційної підготовки викладачів вищих медичних закладів освіти, який забезпечується диференційованими програмами з різними термінами для різних рівнів навчання [5].

В умовах подальшого впровадження європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) [2], яка орієнтує навчальний процес на результати навчання і компетенції студента з використанням студент-центрованого підходу, значно зросли вимоги до професійної компетентності науково-педагогічного працівника як «найважливішого ресурсу, доступного для більшості студентів» [1].

Відомо, що в Україні відсутні Державні стандарти професійних вимог, або структуровані за компетенціями освітньо-кваліфікаційні вимоги до науково-педагогічних працівників. Закон України «Про вищу освіту» (розділ X, стаття 58) [3] визначає загальні вимоги до науково-педагогічних працівників, які слугують лише орієнтовною основою для розробки в кожному медичному виші функціональних обов'язків науково-педагогічних працівників залежно від займаної посади, внесення їх до Статуту закладу і до «Положення про кафедру». Більшість авторів, які досліджували проблеми і перспективи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів у системі медичної освіти, зазначають, що якість освітнього процесу значною мірою залежить від якості підготовки викладачів, їхньої професійної компетентності [4; 6].

Відсутність в Україні професійних стандартів для науково-педагогічних працівників, зростання вимог до їхньої кваліфікації у зв'язку із запровадженням нової парадигми освітньої діяльності в межах ЄПВО, важливість пошуку оптимальних шляхів безперервного професійного розвитку викладача, зміни соціально-психологічного портрета сучасного студентства – все це диктує необхідність обміну досвідом підготовки науково-педагогічних працівників і підвищення їхньої кваліфікації.

У сучасних умовах основний науково-педагогічний склад кафедр медичних вишів поповнюється випускниками аспірантури, науково-педагогічними працівниками з інших медичних вишів, працівниками практичної охорони здоров'я з наданням переваг для осіб, які мають науковий ступінь. Проте, на нашу думку, є потреба в провадженні позитивного досвіду поповнення науково-педагогічного складу за рахунок кращих випускників, які б отримували направлення на роботу на посади старших лаборантів клінічних і теоретичних кафедр з одночасним проходженням інтернатури та магістратури на цих кафедрах. Попередній відбір кандидатур із числа студентів випускних курсів, які б були рекомендовані на посади старших лаборантів, має проводитися кафедрами і деканатами за участі органів студентського самоврядування відповідно до критеріїв вимог, що затверджуються наказом адміністрації закладу: середній бал 4,5 і вище – для клінічних кафедр і 4,0 – для теоретичних кафедр; наявність

наукових публікацій; підтверджена участь у роботі наукових гуртків; рекомендація наукового студентського товариства; володіння іноземною мовою на рівні читання медичного тексту без словника; подання завідувача кафедри та витяг із протоколу засідання кафедри з рекомендацією конкретного випускника на посаду старшого лаборанта кафедри; подання декана і витяг з протоколу засідання вченої ради з рекомендацією випускників на посади старших лаборантів. Після проходження інтернатури та захисту магістерської роботи старші лаборанти можуть бути зараховані за конкурсом на посади науково-педагогічних працівників кафедр.

Поетапна модернізація управління якістю освіти у медичних закладах освіти має бути спрямована також на підвищення якості організації навчально-виховного процесу, вдосконалення підготовки і підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів. Розв'язанню окреслених завдань значною мірою сприяють запровадження комплексного підходу в управлінні діяльністю кафедри та систематизацію її документації, об'єднаної в три основні групи: 1) документи, які регламентують викладання навчальних дисциплін; 2) документи, які підтверджують виконання процесів; 3) документи, які передбачають перегляд процесів керівником і членами колективу з метою його вдосконалення.

Серед першої групи документів кафедри доцільно виділити «Положення про кафедру», що регламентує її діяльність і визначає посадові обов'язки науково-педагогічних працівників. Планування, виконання, облік, перевірка, підтвердження виконання процесів повністю відображенні в документах управління кафедрою, важливе місце в яких займають також процеси підвищення кваліфікації викладачів, у тому числі індивідуальне підвищення кваліфікації, яке знаходить підтвердження в індивідуальних планах роботи кожного викладача. Значною мірою сприяє підвищенню якості освіти і відповідності підготовки НПП згідно з міжнародними вимогами створення кафедри педагогіки та психології післядипломної освіти. Слухачі цієї кафедри мали б можливість отримувати ґрунтовні знання щодо ключових складових роботи викладача вищого навчального закладу: професійної (спеціальної і предметної) компетентності, педагогічної, методологічної та психологічної компетенції, а також формувати поняття про рівні зазначених компетенцій і використовувати здобуті знання та вміння під час виконання роботи [8]. Безумовно, описані можливості не розв'язують повністю проблеми підготовки кваліфікованих НПП, від успішної діяльності яких залежить якість освітнього процесу.

Вивчення педагогічної та методичної літератури, аналіз, порівняння й узагальнення світового досвіду, надбань вітчизняної вищої школи зумовлюють доцільність запровадження низки положень, які орієнтують навчальний процес на компетентнісну парадигму як одну зі складових частин системи якості вищої освіти. Розглянемо детальніше ці положення.

1. Розробка і запровадження на державному рівні стандартів професійних вимог до науково-педагогічних працівників.

2. Створення і функціонування цілісної, добре спланованої та інтегрованої системи постійного підвищення кваліфікації учасників навчально-виховного процесу на різних рівнях за різною тематикою:

а) обговорення за участі науково-методичної ради ВНЗ (проректора з науково-педагогічної роботи, завідувачів кафедр, деканів факультетів, голів циклових методичних комісій, кураторів ФПК, помічників завідувачів кафедр з навчально-методичної роботи, заступників деканів) нових тенденцій у світовій та вітчизняній освіті, питань удосконалення системи педагогічного оцінювання, його об'єктивізації та стандартизації, прозорості оцінювання результатів навчання;

б) проведення навчальних і науково-методичних нарад кафедр (обговорення методичних матеріалів із викладання навчальних дисциплін у напрямі їх модернізації, індивідуальні виступи викладачів щодо імплементації сучасних досягнень психології і педагогіки у викладання конкретної дисципліни);

в) школа молодого викладача на кафедрі та загальні семінари ВНЗ із базових питань педагогіки та психології для викладачів-початківців (до проходження ними циклу підвищення кваліфікації на ФПК);

г) запровадження елективних курсів з актуальних питань сучасної педагогіки та психології для студентів старших курсів, які в майбутньому планують працевлаштуватися на посади старших лаборантів на кафедрах.

3. Розробка і використання на всіх рівнях організації навчального процесу дієвої системи зворотного зв'язку між його учасниками: викладачами, студентами, слухачами ФПК з метою залучення студентів як партнерів, активних співучасників процесу навчання і засвоєння; обміну досвідом між НПП, корекції та вдосконалення змісту, форм, методів і прийомів навчання.

4. Подальший розвиток і доведення до міжнародних стандартів процесів управління організацією навчання студентів, конкретизації ролі викладача, підвищення його кваліфікації та винагорода за успіхи з метою створення мотивації для самовдосконалення.

5. Розробка і запровадження системи оцінювання ефективності роботи викладачів, яка б урахувала не тільки його наукові досягнення, а й ефективність у навчанні студентів і методичній роботі та характеризувала б його як кваліфікованого викладача: оцінка якості проведення навчальних занять за результатами опитувань студентів, викладачів кафедр; рівень прогресу успішності студентів академічних груп – оцінюється за порівнянням поточної успішності й результатів складання ПМК; порівняння успішності студента на кафедрі з успішністю на інших кафедрах; участь у методичній роботі кафедри, якість створених методичних матеріалів тощо.

Список використаних джерел

1. Бургов В.А. Забезпечення якості вищої освіти в Україні залежить від ефективності запровадження компетентнісного підходу / В.А. Бургов, А.П. Гожик // Європейська інтеграція вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу. – 2012. – № 3 (додаток 2). – Т.1. – С. 9–12.
2. Довідник користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) : Фініков Т.В. [та ін.]. – К. : Україна, 2009. – 160 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» / Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 №1556–7. С. 62.
4. Максименко С.Д. Педагогіка вищої медичної освіти: підручник / С.Д. Максименко, М.М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 288 с.
5. Підвищення кваліфікації викладачів в системі медичної освіти – проблеми та перспективи: зб. наук. праць науково-практичної конференції з міжнародною участю «Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи», 3-4 березня 2016 р. – К. : КІМ. – С.117–120.

6. Болюбаш Я.Я. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність. Наукове видання / І.Є. Булах, М.Р. Мруга, І.В. Філончук. – К.: Майстер-клас, 2007. – 272 с.
7. Специфіка викладання навчальних дисциплін на основі компетентного підходу: зб. наук. праць науково-практичної конференції з міжнародною участю «Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи», 3–4 березня 2016 р. – К.: КІМ. – С. 246–249.
8. World Federation for Medical Education. Basic Medical Education. WFME Global Standards for Quality Improvement. WFME, Copenhagen 2003. WFME website : <http://www.wfme.org>

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Коломієць С.В., Гуржій О.В., Писаренко О.А.

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Висвітлено передові технології, які застосовуються в післядипломній освіті лікарів-стоматологів.

Formation of a new level specialist requires from teachers new searches and improvement of traditional methods of teaching. The usage of the latest scientific advances, advanced technologies in the construction of the educational process will achieve the maximum effectiveness of education quality.

Ключові слова: післядипломна підготовка, лікарі-стоматологи, контроль якості навчання, навчальний процес.

Згідно з вітчизняним законодавством якістю освіти називають ступінь відповідності знань, умінь і навичок студентів вимогам стандартів вищої освіти [4]. Так, відповідно до ст. 26 Закону України «Про вищу освіту» провідною метою діяльності ВНЗ є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України. Головні завдання ВНЗ – це здійснення освітньої діяльності, яка відповідає стандартам вищої освіти, наукової й науково-технічної, творчої, мистецької, культурно-виховної, спортивної та оздоровчої діяльності, підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів, а також забезпечення культурного і духовного розвитку особистості та виконання державного замовлення й угод на підготовку фахівців, вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці й сприяння працевлаштуванню [5]. Отже, якість освіти – це багатовимірне методологічне поняття, яке різнобічно віддзеркалює суспільне життя. Крім того, Закон України «Про вищу освіту» в ст. 17 передбачає низку важливих змін, спрямованих на модернізацію адміністративних процесів та інтеграцію українських університетів до світового академічного співтовариства, зокрема створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [4].

Якість освіти в узагальненому визначенні становить собою комплекс компетентностей і професійної свідомості, що відбивають здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності [2]. Усе це характеристики, на формування яких необхідно свідомо впливати і керувати ними. Отже, система освіти, медичної зокрема, потребує сучасної, комплексної системи контролю якості як у цілому, так і всіх її ланок окремо.

На кафедрі післядипломної освіти лікарів-стоматологів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» відбувається підготовка кадрів із фаху «Стоматологія» для закладів охорони здоров'я України. Цей складний і пролонгований процес починається ще під час навчання у вищому медичному навчальному закладі.

Оволодіння спеціальністю лікаря-стоматолога відбувається поетапно. Після закінчення навчання у ВНЗ наступним кроком лікаря-стоматолога стає інтернатура, потім – клінічна ординатура і спеціалізація за фахом, кожні 5 років – цикли тематичного вдосконалення та передатестаційні цикли, які забезпечують оволодіння практичними навичками, підвищують професійний рівень, визначають ступінь готовності до індивідуальної роботи, формують клінічне мислення, впливають на розвиток фахової інтуїції та сприяють становленню самого лікаря як спеціаліста.

Необхідність у формуванні спеціаліста високого рівня актуалізує проблему пошуку нових і вдосконалення традиційних методик викладання. Саме використання новітніх наукових досягнень, передових технологій при подові навчального процесу дозволить досягти максимальної ефективності.

Викладач мусить бути особистістю і взірцем для майбутніх спеціалістів, втілювати в собі талант лектора, вихователя й організатора, демонструвати компетентність у питаннях дисципліни, що викладається, володіти ситуацією та увагою аудиторії. Зусилля всіх викладачів, дбайливе ставлення до потреб молодих фахівців, підтримання мотивації навчання, свідомою робота курсантів – це необхідні складові успіху та збільшення кількості слухачів на кафедрі післядипломної освіти лікарів-стоматологів.

Проведення контролю під час освітнього процесу не лише дає змогу виявити мікроклімат у середовищі викладач – лікар-інтерн, а й допомагає керівництву кафедри і вищого навчального закладу спланувати подальшу роботу [3].

До моніторингу з боку викладача входить його управлінська діяльність у навчально-виховному процесі, внаслідок якої рівень знань лікарів-інтернів і самоосвіта викладача покращуються. Викладацький моніторинг здійснюється кілька разів за рік. На початку року перевіряється професійна компетентність педагогічних кадрів (дидактична, методична, технологічна підготовка) як шляхом самооцінки, так і адміністрацією.

Моніторинг лікарів-інтернів відображає їхню діяльність у процесі засвоєння знань. Він складається з поточного контролю знань на кожному занятті очного циклу навчання та з вихідного, базового контролю рівня знань, контролю знань після I і II семестрів на першому і другому роках навчання в інтернатурі, проведення ліцензійного іспиту «Крок-3 «Стоматологія» та державної атестації знань. З метою перевірки знань використовуються такі методи контролю: співбесіда, спостереження і хронометрування, усна та письмова перевірка знань і вмінь [1].